Després de les eleccions del 15 de juny de 1977: del restabliment de la Generalitat amb l'operació Tarradellas a la victòria de CiU el 1980

Amb els resultats de les eleccions confirmats va començar a funcionar el segon govern d'Aldolfo Suárez nascut, ara sí, de les urnes. El problema que va tenir la UCD és que era un partit heterogeni i que no tenia els suports suficients al parlament. Podia aliar-se amb AP, però eren encara més conservadors (de fet, eren ultradreta) i no estaven per pactar cap mena de reforma. Només cal recordar el què havia fet Manuel Fraga com a ministre de Governació i vice-president d'assumptes polítics durant el govern de Carlos Arias Navarro (Fets de Vitória, per exemple). I, per altra banda, impossibilitava un acord mínim amb les forces polítiques d'esquerra i nacionalistes que sí que estaven disposats a fixar un nou ordenament jurídic i polític plenament democràtic.

L'objectiu bàsic d'aquest nou govern era continuar amb la "reforma" política que ja s'havia convertit en *ruptura* respecte la legalitat i les institucions franquistes, si bé és innegable que encara calia modificar moltes més coses.

El principal instrument per liquidar l'entramat jurídico-polític passava per liquidar les *Leyes Fundamentales*. O, dit amb altres paraules, elaborar una constitució (unes noves regles de joc).

Això va portar a la creació d'una Comisión de Asuntos Constitucionales del Congreso amb 7 membres (UCD, PSOE, PCE-PSUC, AP, PDC) que havia de ser l'encarregada de redactar el text constitucional, posteriorment sotmès a votació i referèndum.

Va ser llavors quan va començar la política de *consens*: es buscaven uns acords mínims àmpliament acceptats en negociacions llargues i privades que posaven límits a les mobilitzacions del carrer. Però el caràcter restrictiu de les negociacions no significa que no s'abordessin tots els temes: només cal veure quins partits formaven part de la comissió (PSOE, PCE-PSUC i Pacte Democràtic de Catalunya).

Aquesta política de consens va debilitar l'esquerra que fins aquell moment havia condicionat la Transició amb les grans mobilitzacions de

masses. Començava així la desmobilització de sectors que fins aquell moment havien estat molt actius i havien aconseguit neutralitzar les opcions immobilistes.

Del referèndum constitucional (6 de desembre del 1978), més enllà de les òbvies conseqüències (legals) que va tenir, només dir que mostra una dinàmica històrica que començava a fer-se evident: l'inici de la desmobilització. Va votar "només" el 67% del cens electoral.

Quins eren els principals elements que expliquen la creixent abstenció? Doncs una suma de factors que van des de la desmobilització política a un cert cansament electoral, passant pel desencantament nascut de la insatisfacció amb el límits del procés de canvi polític (acció política molt formal) i la prudència continuada davant una possible desestabilització i involució política.

Més enllà d'aquestes consideracions, la Constitució implicava un evident trencament amb la legislació franquista.

Espanya era (és) un estat social i democràtic, el poble és sobirà i el sistema és una monarquia parlamentària. El pluralisme polític s'expressa a través dels partits polítics, i tant els sindicats com la patronal són legals. També inclou l'abolició de la pena de mort. Els temes més delicats (com per exemple la despenalització de l'avortament) queden amb formulacions més ambigües que remeten a interpretacions futures.

Finalment, conté una disposició derogatòria en que s'enumera la totalitat de lleis fonamentals franquistes confirmant, així, el caràcter rupturista.

Un dels temes que van generar més tensions és l'article 137 que estableix que l'Estat s'organitza en municipis, províncies i comunitats autònomes. Així obria la porta al possible canvi de l'estructura territorial espanyola, trencant amb el concepte centralista.

El resultat de les eleccions demostrava ben clarament que els electors catalans (i bascos) tenien una voluntat autonomista: l'antifranquisme havia

estat transversal. I això va obligar al govern Suárez a prendre ràpides decisions sobre el tema.

El nou executiu (ja amb l'aval democràtic de les urnes) va començar el què es coneix com «operació Tarradellas»: una maniobra per neutralitzar als parlamentaris catalans que passava per convidar al president de la Generalitat a l'exili, Josep Tarradellas i Joan, a Madrid. Per ell era l'oportunitat de recuperar protagonisme polític i, al mateix temps, legitimar al seva controvertida elecció a l'exili (des de Mèxic estant el 1954, en substitució de Josep Irla).

Per altra banda, no va ser un pacte d'èlits: els parlamentaris catalans, reunits en una Assemblea de Parlamentaris Catalans (no s'havia restituït la Generalitat, recordem-ho) van reclamar (25 de juny):

- La derogació de la llei que abolia l'Estatut del 1932 (decret de l'abril de 1938, quan els franquistes van començar a ocupar territori català durant la guerra)
- La restauració de la Generalitat
- El retorn del president Tarradellas (a l'exili francès). Era la figura institucional, no tenia perquè ser poder executiu real.
- Constitució d'un govern provisional de Catalunya

Davant aquest plantejament, Suárez tenia dues idees molt clares, i recordem que no havia aconseguit la majoria absoluta: havia de restar protagonisme a unes esquerres clarament vencedores al Principat i, per altra banda, evitar la radicalització de les demandes autonòmiques.

Va contactar directament amb Tarradellas (que seguia a l'exili). Això fa fer que 3 dies més tard (28 de juny), anés a Madrid a entrevistar-se amb ell, al marge de l'Assemblea de Parlamentaris Catalans. La seva idea? Restabliment de la Generalitat però sense l'Estatut del 1932.

Passades les setmanes (i després de la Diada multitudinària del 1977, ja a Barcelona ciutat), el 28 de setembre es restablia la Generalitat i el 23 d'octubre, Tarradellas tornava a Barcelona i l'executiu català assumia les escasses competències de la Diputació de Barcelona, amb un Molt Honorable presidint un govern on estaven presents tots els partits catalans (excepte AP).

Restabliment, però sense estatut d'autonomia. Deixant de banda *com* s'havia fet, i a *qui* representava realment Tarradellas, l'acció va ser rupturista: el govern Suárez reconeixia legalment una institució obertament republicana. Va ser l'únic cas.

Paral·lelament, el panorama de partits polítics català s'anava simplificant i definint: el 1978 es creava el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC–Congrés, Federació Catalana del PSOE i PSC–Reagrupament) i el mateix 1978 es fundava CiU (Convergència Democràtica, Esquerra Democràtica i UDC).

Amb aquest escenari de partits, i context polític, les segons eleccions generals (l'1 de març de 1979) van ser una repetició (aproximada) dels resultats del 1977. A nivell espanyol tornava a guanyar la UCD (sense majoria absoluta) i el PSOE consolidava el segon lloc. En el cas català: socialistes i comunistes seguien sent les forces majoritàries, mentre de CiU i UCD rivalitzaven pel tercer i quart lloc.

Poques setmanes després (el 3 d'abril del 1979) les eleccions municipals confirmaven el domini socialista, comunista i convergent a terres catalanes.

Un dels temes candents que havia de resoldre la nova democràcia espanyola que s'estava gestant en aquells moments era la qüestió de l'encaix territorial. Era molt clar que el rígid sistema centralista franquista havia de ser desmantellat, però les alternatives i els procediments no sempre gaudien d'un ampli acord polític, i en el context post-15 de juny el *consens* era un element fonamental.

La constitució, referendada el 6 de desembre, intentava donar resposta a les demandes dels nacionalismes més arrelats (català i basc) i, al mateix temps, solucionar les reivindicacions regionalistes més o menys sobrevingudes en aquell context.

La diferència respecte els anys republicans —l'únic antecedent/referent democràtic: diferència entre legitimitat i legalitat—) era notori. En la dècada de 1930 l'existència de governs autònoms era una excepcionalitat (l'estatut basc es va acabar aprovant a la tardor de 1936); el

govern Suárez amb el seu «*café para todos*» oferia a totes les regions esdevenir una comunitat autònoma, amb govern, parlament i competències pròpies. Sí, podia ser una manera de diluir l'especificitat catalana i basca.

La solució no tenia precedents a l'Espanya contemporània. Amb la constitució de 1978 no era un estat federal, ni era una simple reorganització administrativa. Era una solució intermèdia

En tot cas, presentava elements clarament contradictoris i amb algunes argumentacions (volgudament?) imprecises. La constitució es basava en «*la indisoluble unidad de la Nación española, patria común e indivisible de todos los españoles, y reconoce el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran y la solidaridad entre ellas*». Analitzem-ho. Parla de la «*indisoluble unidad de la nación española*», que acontenta als sectors més clarament centralistes, com les FF.AA. Però, per altra banda, reconeix el dret a l'autogovern de les «*nacionalidades y regiones*» sense concretar, però, quins territoris eren una cosa i quins l'altra. Sense dir-ho explícitament es tractava de justificar un cert tracte diferencial per Catalunya, Euskadi i Galicia.

Coincidint amb els debats en l'elaboració de la Carta Magna va iniciar-se la redacció d'un avant-projecte d'estatut d'autonomia català. Els parlamentaris catalans van crear la Comissió dels Vint que al parador de Sau van elaborar la proposta coneguda com l'Estatut de Sau i va ser aprovat pel Plenari de l'Assemblea de Parlamentaris Catalans el 16 de desembre de 1978. No és el parlament català, no existia, només un govern provisional dirigit per Tarradellas.

El pes de la història es va notar. Tenint el precedent de 1931–1932, aquest cop es va seguir la jerarquia institucional *lògica*: van ser les noves corts espanyoles —nascudes de les eleccions generals de l'1 de març de 1979, amb presència de diputats catalans— les encarregades de redactar un text que, posteriorment, fos sotmès a referèndum i, de retruc, evitar haver de modificar un redactat que podia comportar clares discussions.

La comissió constitucional va aprovar el text de l'estatut el 13 d'agost de 1979. Després de passar la doble votació (congrés i senat) es va fer el referèndum el 25 d'octubre de 1979. La participació electoral havia baixat (al 59'6%) però el «sí» es va imposar clarament amb el 88'1% dels vots.

El text resultant deixava bastants aspectes per un posterior debat parlamentari en clau catalana (al Parlament: estructura institucional de la Generalitat, llei electoral, etc.) i pretenia aconseguir les màximes competències d'acord amb la Constitució: educació («competències plenes»), sanitat, obres públiques, ordenació del territori, justícia i política lingüística i cultural.

Malgrat que alguns temes quedaven clarament pendents (cooperació en qüestions de seguretat entre els cossos armats estatals i l'autonòmic, per exemple), d'altres quedaven clarament fixats: es mantenien les diputacions provincials, els governadors civils (poder civil, no polític; anys després Delegat del Govern) i el tema ingressos (recaptava l'administració central que, després, transferia a la Generalitat).

A partir de 1980 Catalunya ha viscut l'etapa més llarga d'autogovern de la seva història des de 1714. El Principat té unes institucions democràtiques similars a les de la majoria de països del nostre entorn europeu.

El 20 de març de 1980 es van celebrar les primeres eleccions autonòmiques d'aquesta llarga (i actual) etapa. El resultat va comportar un evident canvi d'hegemonia:

- CiU va ser la força més votada amb el 27% de vots
- el PSC va ser la segona amb el 22%
- el PSUC la tercera força amb el 18% del sufragis
- la UCD el 10%
- i ERC el 9% dels vots

I cal dir, a més, que la participació havia estat relativament baixa; havia votat el 61'4% del cens electoral. Això s'explica, altre cop, per una suma de factors: un cert "cansament" de l'electorat (7 votacions en 3 anys: 3

referèndums i 4 convocatòries generals). la crisi econòmica (augment de l'atur) la relativament feble identificació política amb la necessitat d'autonomia política.

Assumint aquesta suma de factors, quins elements fan comprensible la victòria de CiU?

En primer lloc una clara concentració de vot útil conservador, que explicaria la pèrdua de vots de la UCD i l'extrema dreta (AP?). El catalanisme transversal de bona part de l'electorat que abans havia donat suport a les esquerres, i ara les considerava sucursalistes. Les eleccions havien tingut un evident caràcter presidencialista molt centrades en la figura dels candidats, i en aquest sentit la imatge de Jordi Pujol havia estat més sòlida que la de Joan Raventós.

El maig de 1980 Jordi Pujol va conformar el primer govern en minoria, gràcies al suport d'ERC i la UCD. El suport dels primers s'explica, en bona mesura, pel seu anticomunisme visceral (en part compartit pel PSC-PSOE, però menys accentuat) i, en segon lloc, perquè els socialistes estaven apostant per l'àmbit municipal i provincial.

El plantejament de CiU era aconseguir les màximes competències en el mínim temps possible, mentre construïa la nova administració autonòmica (imposant els seus criteris). El procés de transferències dels serveis (i el seu finançament) va ser relativament ràpid mentre la UCD de Suárez necessitava el suport dels nacionalistes catalans a Madrid.

Ara bé, el 23-F (de 1981) i amb el nou govern presidit per Leopoldo Calvo Sotelo, l'escenari va canviar notablement. Va iniciar-se una política de revisió del procés autonòmic amb l'argument que calia "harmonitzar" les competències de l'estat i les comunitats autònomes: la Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico (LOAPA) que, votada exclusivament per la UCD i el PSOE va comportar una política centralitzadora. I sí, sembla prou clar que això va passar factura electoral a un PSC que es va demostrar fortament dependent de les directrius del PSOE.

A partir d'aquesta realitat, l'evolució de la vida política catalana fins a finals del segle passat ha sigut clarament diferent de l'espanyola (i poc

influenciada per aquesta). A la tradicional divisió entre dretes i esquerres hi he d'afegir la provocada pel fet nacional. L'escenari va quedar definit per 5 forces polítiques: CiU, PSC. PP (hereu de la UCD i d'AP), PSUC (després IC) i ERC.

El cert és que només les dues primeres organitzacions van poder eixamplar el seu domini polític i el seu electorat. Així es va arribar a una realitat peculiar catalana: CiU va ser la força majoritària durant 5 legislatures seguides (tenint el govern de la Generalitat), mentre que el PSC guanyava les generals espanyoles i les municipals. Sí, a la Catalunya autonòmica s'ha donat el vot dual: el mateix electorat ha votat diferent en funció de si la convocatòria era d'eleccions generals, autonòmiques o municipals.